

Українська мова

ПОЧАТКОВИЙ РІВЕНЬ (1–3 бали)

1 бал

- **Когнітивні процеси:** З допомогою вчителя розпізнає поодинокі, найбільш очевидні мовні одиниці (наприклад, відрізняє літеру від цифри, розпізнає велику літеру) на слух чи візуально.
- **Навчальна діяльність:** Копіює найпростіші графічні елементи або слова за зразком, припускається численних грубих помилок; не може самостійно побудувати та записати навіть одне речення.
- **Рівень самостійності:** Потребує постійного покрокового супроводу, підказок і стимулювання вчителя; не може сам розпочати роботу з підручником чи зошитом.
- **Рівень комунікації та взаємодії:** Відповідає односкладно (так/ні) на елементарні запитання лише після багаторазового спонукання; уникає спілкування.
- **Частота вияву вмінь:** Вияви мовних та мовленнєвих навичок є випадковими, поодинокими та повністю фрагментарними.

2 бали

- **Когнітивні процеси:** Механічно відтворює окремі мовні терміни чи правила (наприклад, назви частин мови чи головних членів речення) без розуміння їхньої суті.
- **Навчальна діяльність:** Сприймає на слух дуже короткі ізольовані репліки, списує текст за зразком із великою кількістю пропусків літер та грубих помилок.
- **Рівень самостійності:** Виявляє мінімальну активність лише після індивідуального звернення вчителя; постійно очікує підтвердження правильності дій.
- **Рівень комунікації та взаємодії:** Пасивно слухає інших, може повторити просте слово чи коротку фразу за вчителем або однокласниками.
- **Частота вияву вмінь:** Уміння виявляються вкрай рідко, виключно у ситуації точного, буквального копіювання дій учителя.

3 бали

- **Когнітивні процеси:** Розрізняє базові мовні поняття (наприклад, звуки і букви, іменник і дієслово, розповідне і питальне речення) серед запропонованих варіантів, але плутає їхні ознаки.
- **Навчальна діяльність:** Читає адаптовані мікротексти, будує просте речення з суттєвими граматичними порушеннями, припускається багатьох помилок, які самостійно не помічає.
- **Рівень самостійності:** Намагається працювати самостійно з текстом чи правилом, але за найменшого логічного, орфографічного чи пунктуаційного ускладнення зупиняється.
- **Рівень комунікації та взаємодії:** Вступає в навчальну розмову за вказівкою, дає короткі нерозгорнуті відповіді на прості запитання вчителя.
- **Частота вияву вмінь:** Прояв мовних умінь має нестабільний, суто ситуативний характер.

СЕРЕДНІЙ РІВЕНЬ (4–6 балів)

4 бали

- **Когнітивні процеси:** Розуміє загальний зміст почутого чи прочитаного тексту, відтворює основні факти або мовні правила з незначною допомогою вчителя.

- **Навчальна діяльність:** Виконує прості репродуктивні вправи за готовим шаблоном чи зразком (наприклад, вставляє пропущені літери за щойно вивченим правилом, знаходить підмет і присудок у простих реченнях).
- **Рівень самостійності:** Працює самостійно за чітким аналогом, але потребує періодичного підтвердження правильності дій («Я тут правильний розділовий знак поставив?»).
- **Рівень комунікації та взаємодії:** Будує коротке діалогічне висловлювання (2–3 репліки) на знайому тему за підказками, формально бере участь у груповій роботі.
- **Частота вияву вмінь:** Демонструє базові мовні навички періодично, переважно під час виконання знайомих тренувальних вправ на уроці.

5 балів

- **Когнітивні процеси:** Самостійно наводить лексичні або граматичні приклади до вивчених мовних тем, розпізнає вивчені мовні явища в тексті.
- **Навчальна діяльність:** Записує текст під диктовку або створює прості власні речення (наприклад, твір-мініатюру на 3–4 речення), припускаючись помітних помилок, які може виправити після того, як учитель вкаже на рядок із помилкою.
- **Рівень самостійності:** Самостійно виконує стандартні домашні та класні завдання за текстовою інструкцією, інколи просить допомоги при тлумаченні значень слів.
- **Рівень комунікації та взаємодії:** Відповідає на запитання по суті теми, долучається до спільного обговорення елементарних мовленнєвих ситуацій.
- **Частота вияву вмінь:** Правописні та мовленнєві навички виявляються достатньо стабільно в межах поточної теми уроку.

6 балів

- **Когнітивні процеси:** Свідомо застосовує вивчені орфограми та пунктограми, пояснює прості мовні зв'язки (наприклад, правила чергування звуків, зв'язок слів у реченні).
- **Навчальна діяльність:** Самостійно пише короткі зв'язні тексти (лист, переказ уривка твору на 5–7 речень) за планом, припускаючись несистематичних дрібних помилок, які не порушують загального розуміння тексту.
- **Рівень самостійності:** Демонструє базову самоорганізацію, впевнено користується тлумачним, орфографічним чи орфоепічним словниками підручника.
- **Рівень комунікації та взаємодії:** Здатний побудувати короткий усний монолог-опис, узгоджує свої мовленнєві дії з партнером у парі чи мікрогрупі.
- **Частота вияву вмінь:** Мовні та мовленнєві навички виявляються регулярно під час виконання завдань середнього рівня складності.

ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ (7–9 балів)

7 балів

- **Когнітивні процеси:** Самостійно аналізує мовний матеріал, групує та класифікує слова за різними ознаками (за частинами мови, будовою, синонімічними рядами), бачить структуру складного речення.
- **Навчальна діяльність:** Сприймає на слух та читає тексти, що містять незнайомі слова, про значення яких здогадується з контексту; успішно пише диктанти та самостійні роботи з незначною кількістю помилок.
- **Рівень самостійності:** Працює без сторонньої допомоги у більшості випадків, самостійно планує етапи написання твору, есе чи підготовки усної доповіді.
- **Рівень комунікації та взаємодії:** Чітко формулює думки, доречно використовує мовні засоби, аргументує власну позицію та дослухається до чужих аргументів під час діалогу.

- **Частота вияву вмінь:** Навички грамотного письма та усного мовлення виявляються стабільно у стандартних ситуаціях і помірно — в оновлених контекстах.

8 балів

- **Когнітивні процеси:** Оперує різноманітними синтаксичними конструкціями, помічає та пояснює мовні помилки у чужих текстах, самостійно знаходить і виправляє огріхи у власних роботах.
- **Навчальна діяльність:** Логічно та послідовно викладає думки у письмовому вигляді (твори, розгорнуті відповіді на 10–12 речень), доречно вживає вставні слова, складні речення та відокремлені члени.
- **Рівень самостійності:** Здатний самостійно здійснювати самоконтроль та коригувати хід виконання тестових чи творчих завдань, перевіряти написане за правилами.
- **Рівень комунікації та взаємодії:** Конструктивно співпрацює в команді, ініціює бесіду, дотримується правил мовного етикету та культури спілкування.
- **Частота вияву вмінь:** Вміння логічно мислити, грамотно писати та говорити проявляються впевнено й систематично у більшості різновидів діяльності.

9 балів

- **Когнітивні процеси:** Узагальнює вивчений теоретичний матеріал, робить логічні висновки на основі аналізу тексту, виявляє високий рівень мовної інтуїції та стилістичного чуття.
- **Навчальна діяльність:** Вільно та безпомилково виконує складні мовні розбори (фонетичний, морфологічний, синтаксичний), пише грамотні, логічно вибудовані письмові роботи з багатим лексичним запасом.
- **Рівень самостійності:** Демонструє повну автономність у роботі, самостійно добирає публіцистичні, художні чи наукові джерела інформації для підготовки навчальних проєктів.
- **Рівень комунікації та взаємодії:** Будує розгорнуті, послідовні логічні монологічні висловлювання без тривалих пауз та слів-паразитів, ефективно координує роботу групи.
- **Частота вияву вмінь:** Навички мають стійкий, інтегрований характер, учень легко переносить правила з одного розділу мовознавства на інший.

ВИСОКИЙ РІВЕНЬ (10–12 балів)

10 балів

- **Когнітивні процеси:** Творчо застосовує знання мови у нестандартних ситуаціях, розрізняє підтекст, іронію, засоби мовної виразності (тропи) в текстах, висуває власні обґрунтовані тези.
- **Навчальна діяльність:** Самостійно пише складні за структурою та стилем письмові роботи (есе-роздуми, публіцистичні дописи, ділові папери), дотримуючись багатства словникового запасу та повної мовної грамотності.
- **Рівень самостійності:** Раціонально планує час під час написання контрольних робіт чи диктантів, самостійно визначає стратегії редагування та вдосконалення власного тексту.
- **Рівень комунікації та взаємодії:** Вільно веде дискусію, коректно та переконливо відстоює власну точку зору, доречно використовуючи риторичні прийоми та точні аргументи.
- **Частота вияву вмінь:** Мовна та комунікативна компетентності виявляються усвідомлено, стабільно та автоматично в будь-яких програмових та життєвих ситуаціях.

11 балів

- **Когнітивні процеси:** Мислить системно, глибоко критично, аналізує мовні явища в історичному чи соціокультурному контексті, оцінює якість та екологічність медіатекстів (медіаграмотність).

- **Навчальна діяльність:** Застосовує мовні компетентності в міжпредметному контексті (наприклад, пише науково-популярні тексти для уроків історії, біології чи географії, вільно перекладає терміни).
- **Рівень самостійності:** Здатний до глибокої саморефлексії, самостійно аналізує свої індивідуальні прогалини у грамотності чи культурі мовлення та знаходить шляхи для їх усунення.
- **Рівень комунікації та взаємодії:** Виявляє лідерські та організаторські якості під час командних мовних проєктів, дебатів чи створення стіннівок/блогів, надихає команду до культурного спілкування.
- **Частота вияву вмінь:** Демонструє сталу сформованість мовної та мовленнєвої грамотності у варіативних, проблемних та стресових (іспити, олімпіади) ситуаціях.

12 балів

- **Когнітивні процеси:** Має системні, глибокі та випереджальні знання з мови, виявляє виняткове креативне, аналітичне та логічне мислення, пропонує оригінальні мовознавчі спостереження.
- **Навчальна діяльність:** Розв'язує олімпіадні завдання високого рівня складності, успішно виконує самостійні творчі чи дослідницькі проєкти (наприклад, лінгвістичні розвідки), пише твори зразкового художньо-публіцистичного рівня.
- **Рівень самостійності:** Повністю автономна особистість у мовному мисленні, здатна самостійно опановувати складні стилістичні чи граматичні нюанси поза програмою школи за академічними джерелами.
- **Рівень комунікації та взаємодії:** Презентує результати діяльності на високому рівні публічного виступу, вільно і природно володіє ораторським мистецтвом, виявляє абсолютне багатство, точність та чистоту українського мовлення.
- **Частота вияву вмінь:** Мовні компетентності повністю інтегровані в особистісний досвід учня, формують його національну ідентичність та культуру мислення, виявляються природно, спонтанно та автоматично у повсякденному житті.